יומא דנשמתא

הרה"ק רבי משולם פייבוש הלוי מזבריזא זי"ע
בעל ה'יושר דברי אמת'
יומא דהילולא כ' כסלו (תקנ"ה)

הרה"ק רבי **משולם פייבוש הלוי העליר** מזבריזא נולד, בערך בשנת ת"ק, לאביו הרה"ק רבי **אהרן משה**[1] **הלוי**, אב"ד ומגיד מישרים בק"ק סניאטין, ולאמו מרת **וועכנא** בת המקובל הגה"ק ר' **ישראל משה ירושלמי**[2] זצ"ל אב"ד טיסמניץ.

מגזע היחס היה, דור חמישי - בן אחר בן - להגה"ק רבי **יו"ט ליפמאן הלוי העליר** זי"ע - בעל ה'תוספות יום טוב', וכדברי עצמו בהסכמה לספה"ק 'זריזותא דאברהם' שחיבר אחיו הרה"ק רבי **אברהם נח מדאלינא** זי"ע.

רבו בנגלה היה הגה"ק רבי **משה צבי הירש הלוי העליר** זצ"ל אב"ד באקשעווץ, בעמ"ח ספרי 'גאון צבי' על שו"ע חושן משפט ועל מסכתות זבחים וכריתות ופ"ק דמנחות, שככל הנראה היה גם שאר בשרו.

בהקדמה ל'גאון צבי' על מסכתות קדשים הנ"ל מספר נכד המחבר, שרבינו משולם פייבוש היה לומד אצל זקנו קודם שהחל בנסיעותיו אל המגיד הק' מזלאטשוב ז"ע, וכותב מעשה פלא בעניין, בזה"ל: הגאון הקדוש רבי משולם פייבוש מזבאריז זצ"ל אוה למצות מדותיו (-ע"פ ביאה כט.) לפאר מקדושים רבינו רבי מיכלי מזלאטשוב ז"ע, ונזהר ברוחו שלא יתודע לרבו, רבינו א"ז המחבר, ולכן הקדים שובו לבוקשעוויטץ טרם שוב רבו כדי שלא ירגיש, ויהי אך הנה יצא יצוא במסיבת חבריו לקראת רבו כמה פרסאות לקבל פני קדשו בכבוד, ויושט לו ידו ויתן לו שלום, ויחזק רבו בידו עד בוש ויאמר לו: אך עזבתנו ונטשתנו (ובזה"ל: פייביש'ל דוא האסט מיך שוין איבערגלאזט), ויראו תלמידיו ויתמהו איש לקראת רעהו.

רבותיו הקדושים בנתיבות החסידות, שרבינו מתארם "משכילי הדור", "אנשי מופת", "בעלי רוח הקודש", "כמלאך אלקים פחדם ויראתם", המה היו - על פי עדותו בתחילת הקונטרס הראשון של הספר 'יושר דברי אמת' - המגיד הק' ממעזריטש זי"ע, הרה"ק רבי מנחם מענדל מפרעמישלאן זי"ע, ורבו המובהק המגיד הרה"ק רבי יחיאל מיכל מזלאטשוב זי"ע.

מפורסם היה בדורו לצדיק אמת וקדוש עליון, ענוותן ושפל ברך. ביותר תורק שמו כשמן בעולם החסידות על ידי חיבוריו הקדושים: **'יושר דברי אמת'** הכולל שני קונטרסים; הראשון נכתב בשנת תקל"ז, כפי שצויין בראשו: "יום ג' י"ט סיון תקל"ז לפ"ק" (וכן בסימן י"ד: "יואגב דאתי לידי דברי המגיד [מזלאטשוב] נ"י' ששמעתי מפה קדשו בחג שבועות של שנה זו שנת תקל"ז לפ"ק). והשני נכתב לאחר שנת תקמ"א (שהרי מביא מדברי רבו זה - שנלב"ע בכ"ח אלול תקמ"א - בציון: **זלה"ה**). חיבורו השני נקבו בשם **'קונטרס דרך אמת'**.

עם גדולי תלמידיו נמנים: הרה"ק רבי **דוד שלמה מסראקא** בעל 'ערבי נחלי' ו'לבושי שרד', אשר מביא בחיבוריו כמה פעמים מדברי רבו בעניני הלכה ואגדה[3]; הרה"ק רבי **יוסף דוד הכהן אבד"ק יאסי** בעל 'דרכי אמונה', שג"כ מביא לרוב מדברי רבו; הרה"ק רבי **זאב וואלף שור** אב"ד ומגיד מישרים דק"ק סקאליט בעמ"ח 'ספר הדרושים'; הרה"ק רבי **מנחם מענדיל מקאסוב - בעל 'אהבת שלום'** שהיה נוסע להסתופף בצל רבנו והיה נחשב לו כתלמיד חבר; והרה"ק רבי **חיים מטשערנוביץ - בעל 'באר מים חיים'** שגם כן נחשב לו כתלמיד חבר[4]. זכי"ע.

נסתלק לשמי רום ביום כ'[5] כסלו שנת תקנ"ה, ומנותחו כבוד בזבריזא. לאחר פטירתו עברו רוב חסידיו לחסות בצל תלמידו הרה"ק רבי מנחם מענדל מקאסוב ז"ע.

בניו אחריו המה הקדושים אשר בארץ: רבי **משה אהרן** זצ"ל; בנו רבי **ברוך יצחק** זצ"ל מק"ק זוואניץ; ובנו רבי **שמשון מאוזיראן** זצ"ל, בעמ"ח ספר 'נזירת שמשון' שנספח לספרו של אביו, רבינו ז"ע, בדפוס מונקאטש שנת תרס"ה (וראה מעשה נפלא אודותיו בדף השער של הקונטרס).

ביותר נודע שמו בישראל על שם חיבוריו הקדושים. האחד: **'יושר דברי אמת'** הכולל שני קונטרסים [קונטרס א' - מצויין בראשו: "יום ג' י"ט סיון תקל"ז לפ"ק" (וכ"כ שם בסימן י"ד: "יואגב דאתי לידי דברי המגיד נ"י' ששמעתי' מפה קדשו בחג שבועות של שנה זו שנת תקל"ז לפ"ק"); קונטרס ב' נכתב אחר שנת תקמ"א (שהרי מביא בו מדברי רבו הק' המגיד מזלאטשוב ז"ע בתואר 'זלה"ה')]. השני נקרא בשם **'ספר דרך אמת'** (שנכתב ע"י תלמידים ונדפס לראשונה בשנת תק"ע). וניתוסף עליהם במהדורות מאוחרות **'אמ"ק על התורה נ"ך וליקוטים'**[6].

"מעודי נדבק לבי באמונת חכמים"

במשך ימי חייו הרבה הרה"ק רבי משולם פייבוש להסתופף ולהתרועע בצל קדשם של כמה מצדיקי דורו, כאמור, וכפי שניתן לראות בכתביו הקדושים, בהם מרבה להביא מתורתם מתוך חרדת קודש ובהערצה אין קץ. וכה מעיד בתחילת חיבורו הנודע 'יושר דברי אמת':

"אני הכותב למען אהבת עמיתי ורעי, אשר מעודי גדלתי עמו בתורת ה' וביראתו לפי קט שכלנו, וגבה טורא בינינו, ובעת הפרדי מאתו בקש ממני להעלות לו על הכתב **יושר דברי אמת** ואמונה הנשמע מפי משכילי הדור אנשי מופת בעלי רוח הקודש, **אשר עיני ראו ולא זר, כמלאך אלקים פחדם ויראתם,** וכולם ממעין אחד שתו, הלא הוא האלקי **רבי ישראל בעש"ט** זללה"ה. ואני לא זכיתי רק לראות פני תלמידו האלקי **רבי דוב בער** זלה"ה, ואחר זה בא אלי כתבי קודש מדברי קדשו מלהיבים לב החרדים לעבודת השי"ת באמת, ואף כמה פעמים הייתי לפני האשל האלקי **רבי מנחם מענדל מפריעמישלאן** ע"ה זלה"ה זי"ע, וביותר להבדיל בין המתים ובין החיים אשר שמעתי מפה ק"ק בנן של קדושים, צדיק בן צדיק, הרב המופלג האלקי מו"ה **יחיאל מיכל** [מזלאטשוב] נ"י.... **ואני מעודי נדבק לבי באמונת חכמים האלה ...".**

על עוצם הדבקות בצדיקים ובמשנתם, אנו למדים מדבריו שכותב במקום אחד: "... אבל **אני ג"כ הבנתי כל מה ששמעתי מרבותי הקדושים הנ"ל קודם ששמעתי מהם, אבל לא נהניתי בדברים ההם, כי כתיב** (משלי ג, ה) **'ואל בינתך אל תשען', עד ששמעתי מפיהם ומפי כתבם אשר ידענו כי הם בעלי רוח הקודש,** ומקצתם שהיה להם גילוי אליהו זל"ט, כמו הבעש"ט, ותלמידו מו"ה דוב בער ז"ל, ומו"ה מנחם מענדל (-הנ"ל) ז"ל, **ואז בשמעי מהם נתקשרו הדברים בלבי כאלו קבלתים מפי חכמי המשנה ז"ל,** וכל מה שאני כותב הכל הוא מדבריהם... רק שלפעמים אני מסביר לך דבריהם במשל הקרוב, ולפעמים אני מפרש בזה איזה פסוק או איזה דבר בגמרא, **אבל עיקר החכמה היא מדבריהם...**" (שם אות כה).

ענין זה של דביקות בצדיקי הדור והתבטלות גמורה בפניהם, עובר כחוט השני בין עלי חיבוריו ובא בהם לידי ביטוי תמידים כסדרם.

בגנותו את "קליפת הגבהות" כותב הוא דברים חוצבים נגד אלו אשר בגודל "קנאתם מטילים מום בקדשים בשקרים וכזבים, ומדברים סרה על עובדי ה' באמת", וקורא להם להתבטל ולהיכנע לפני הצדיקים, "כמו שיש באמת גאוני עולם שהכירו זה ונכנעו לפני הצדיקים הנ"ל כעבדא קמיה מריה, מפני שגגע ה' בלבם, **ורצו לעבדו באמת, ורצו בכניעה באמת להיות זנב לאריות, כי הבינו שאין יודעים התחלה לעבודתו,** ורדפו אחר עבודת השי"ת ומצאו והשכילו מחכמים הנ"ל שלמדום, וקבלו כל אחד מהם לפי זכות נשמתו" (שם אות כט).

"עקב ענוה יראת ה'"

מדות ההכנעה והענוה היו נר לרגליו, למרות שהיה מפורסם בהדר גאונו ובשגב צדקתו, ורבים שחרו על פתחו לקבל הימנו תורה ולהיוושע בדבר ישועה ורחמים.

גם על מדותיו אלו יש ללמוד מתוך עדות עצמו, כשהוא מעיד בתום בדברו אודות מעלת ההכנעה ושבירת הלב בשעת התפלה, כי **"אף על פי שבילדותי למדתי קצת כוונות, אבל איני מכוון בהם כלל.** כי עיקר הכונה הוא שבירת הלב - ואהבה ויראה וניצוח כנ"ל, ואם היינו זוכים לזה, בנקל היינו יכולים לכוון כל כונות האריז"ל, שבאמת לא נאמרו אלא לאנשים כמותו, או פחות מעט, שכבר לבם טהור מכל סיג המפסיד המתאוה לכל התענוגים הגשמיים, ומתאוים לתענוג רוחני דהיינו כבוד, שזה כולל הכל, קנאה ושנאה וכעס וחמדה ונקימה וכו', כי זה זיל קרי ביה רב הוא אצל הנגשים אל ה' באמת ואמונה ולא בזיוף ח"ו. **אבל אנחנו מנוגעים מכף רגל ועד ראש אין בנו מתום, וכל ראש לחלי וכל לבב דוי, ולבבנו לא מטוהר מתאוות הגשמיות כלל, ומכל שכן תאוות הדקות שאנו נהנין ומתענגים בשבח והלל אותנו, ואנו שונאים הגנות,** ועל ידי זה אנו רחוקין מהשי"ת, ולא נוכל לכוון דעתנו אליו כלל אפילו כפשוטו, ואיך נוכל לכוון כונות העומדים ברומו של עולם, **לזאת בחרתי לי לכוין כוונה אחת, לכוין הלב להש"י"ת בכל מה דאפשר, לכוונת התיבות והמלות כפי האפשר, ועם כל זה אם אוכל לפעמים לכוין ברגע איזה כוונה קלה, דהיינו איזה שם, שלא לטרוח על זה ושלא לילך מן הכוונה האמיתית הנ"ל אזי טוב..."** (שם אות מג).

מסופר שכשנקלע פעם לסראקא, עיר רבנותו של תלמידו בעל ה'ערבי נחל' זי"ע, ביקש התלמיד הגדול להראות קבל עם, תלמידי חכמים ופני העיר, את גאון עוזו של רבו הקדוש, ובכך לסתום את טענתם התמידית שהיתה להם עליו, על שהוא, רבם, שהיה מפורסם כגאון אדיר, נוסע לקבל תורה מפי איזה רבי... ולכן טרם בואו של רבו ביקש מאת למדני העיר להתכונן לקראת רבו בכמה קושיות חמורות בש"ס, כדי שהרבי יהא מוכרח להשיב להם דבר בפלפול ובחריפות. ואמנם, כשנכנס הרה"ק מזבאריז לביהמ"ד, נגשו אליו הלומדים והציגו לפניו את קושיותיהם... כשגמרו דבריהם וחיכו למוצא פיו, נענה לעומתם בשתי מלים: "איני יודע".

לאחר מכן נכנס אליו ה'ערבי נחל' והתאונן לפניו על הסבל מהם שהיה מנת חלקו עד כה, והן עתה עוד ניתן להם פתחון פה. השיבו הרבי: "מעולם עמלתי שלא אֵראה למדן, וכעת ברגע אחד אתה רוצה שאאבד עולמי"...

עם זאת, מסופר, כי בפעם אחרת שנזדמן לסראקא, התעוררה שאלת חכם על המקוה, שהיתה נוגעת לעיקר דאורייתא, ושלח לרבו נחל' לשאול לרבו שהורה להם להיתר, והוכרח אז להראותם עזוז כוחו בתורה.

מסופר, כי בנסיעו פעם לדרכו, נפלה עגלתו אתו עמו אל אחד הבורות מבלי יכולת להיחלץ משם, כשבנוסף לכך החל לרדת גשם שוטף, שהרטיבתו עד לשד עצמותיו. כשנוכח במצבו אשר היה בכי רע, פתח בתפילה ואמר: רבונו של עולם, איני מתרעם ח"ו עליך כי יודע אני שבצדק גמלתני זאת, וכל זאת הגיעתני תמורת מעשי הרעים. אמנם, הלא ודאי אין תכלית הדבר אלא לעוררני בתשובה, על כן שואל אני ממך: היאך אוכל לשוב בתשובה כשאני שקוע כאן בבור תחתיות במצב כזה, מבלי שיהיה בידי איזו מצוה ומעשה טוב לקיימו. מקבל אני על עצמי כי בצאתי מצרה לרווחה אשוב אליך באמת ובלב שלם...

"הלכה כמותו"

לדאבון הלב לא נשארו הרבה מחידושיו ופסקיו בהלכה כי אם המעט אשר תלמידים, צדיקי וגאוני הדור, מביאים בשמו מתוך הערצה וחרדת קודש.

וכה מצינו להרה"ק **מקאמארנא זי"ע** שכותב (מעשה אורג מקואות פי"ז משנה א אות ב) אודות פסק הלכה שיצא מעם רבינו: "מה שאמר שיצא הפסק הזה **מפה קדוש מורינו ורבינו איש אלקים קדוש ונורא מו"ה פייבש מזבריז, בודאי פסקו אמת ויציב, ואנו שומעין את דבריו כאילו יצאו מפי השכינה,** אבל פסקו של הקדוש לא היה אלא במקוה שבעירו" וכו'.

במיוחד איתבדרי שמעתתיה בענין כתיבת סת"ם, שעל קדושת אותיותיה הוא מרחיב הדיבור (ראה 'יושר דברי אמת' אות לז: "יש טעם לכתיבת ספר תורה ותפלין ומזוזות בקדושה על פי דת תורתנו הקדושה בכוונה נכונה, כדי שישרה הרוחניות על גופי האותיות הנכתבים"), ואף תיקן נוסח "לשם יחוד" לאמרה קודם עיבוד הקלף לכתיבת סת"ם וקודם כתיבת ס"ת (נדפס במהדורות החדשות של הספר 'יושר דברי אמת').

הרה"ק בעל ה'באר מים חיים' מביא בשמו בענין זה בלשון הערצה מופלגת (בענין כתיבת הנוני"ן החפוכין בס"ת בפרשת "ויהי בנסוע"): "וגם בזה שמעתי מפי **איש אלקים בוצינא קדישא נר ישראל** המפורסם המנוח מוהר"ר **משולם פייווייש** זלה"ה מגיד מישרים מזבריזא, **שהיה בקי בכל מקומות וחדרי מאמרי הפוסקים ושו"ת בענין זה,** והראה לפני ראיות שאף זאת ראוי לבטל שלא יהיה שום יתור בתורה כמאמר הקרא 'לא תוסף עליו ולא תגרע ממנו', כשם שהחסר הוא גרעון להתורה כך היתר כנטול דמי, והוא גרעון להתורה הקדושה. עכ"דז" (סידורו של שבתי' ח"ב דרוש ג מאמר א אות ג).

גם הרה"ק בעל ה'דעת קדושים' מבוטשאטש זי"ע מביא מה ששמע "בשם הרב המפורסם בש"ט מו"ה **פייביש** זי"ל מ"כ בק"ק זבראזא יצ"ו שיש צד היתר לטלטל ספר תורה הקדושה על ידי שמהלכין עשרה אנשים עם הס"ת הקדושה". ומסיים: כי "על פי זה נחה דעתי במה שנוהגים פה לטלטל ס"ת הקדושה מביהמ"ד הק' למקום דירתי פה..." (אשל אברהם' או"ח סי' קלה סי"ד. וע"ע בע"ז ב'דעת תורה' להמהרש"ם).

כן היה לו ברשותו ספר תורה מיוחד שכתב לעצמו, ונזכר כמה וכמה פעמים בספר 'משנת אברהם' על הל' כתיבת סת"ם (ויטאמיר תרכ"ח), שאף מסתמך עליו רבות בדיני צורת האותיות, ומציין במקום אחד (סי' כד): "וכן ראיתי בספר תורה הקדושה של הרב הגאון איש אלקי המפורסם כקש"ת מוהר"ר משולם פייווש ז"ל מק"ק זבריזא, והספר התורה הקדושה היא עתה אצל אדמו"ר הקדוש ברוזין".

זכותו יגן עלינו ועל כל ישראל, אמן

---

1. כך הזכיר שם אביו בחתימת שמו. אולם יצוין שפעמים מצינו שם אביו רבי 'משה אהרן' (ראה בספר 'זריזותא דאברהם' זצ"ל שחיבר אחיו של רבינו, בהקדמה), וצ"ב.
2. נקרא כן על שם שהגיע לשם מעי"ק ירושלים ת"ו. הוא נהרג על קידוש ה', והיה מגזע רבינו יהודה החסיד. י"א שהיה חתנו של הג"ר יעקב משה הלעין אשכנזי בעל ה"ידי משה' על המדרש, שהיה נכד המהרש"ל. זכי"ע.
3. ראה **הגהות לבושי שרד** לשו"ע או"ח סי' קסח אות מב: **"וקושיא זו שמעתי מפי מורינו הרב החסיד והקדוש מו"ה משולם פייבוש הלוי זצללה"ה מעיר זבריזא",** וכן בספרו לבושי שרד על יו"ד חידושי דינים אות צד ס"ק רו.
4. ראה בספרו **'סידורו של שבת'** ח"ב דרוש ג פ"א אות ג: **"שמעתי מפי איש אלקים קדוש בוצינא קדישא נר ישראל המפורסם המנוח מוהר"ר משולם פייווייש זלה"ה מ"מ מזבריזא",** וב'סדר הדורות החדש' (ערך רבנו) כתב שהבאר מים חיים היה 'חבירו ועמיתו' של רבינו. ז"ע.
5. ישנן בכך גירסאות שונות שאינן מבוססות, ואמנם אצל צאצאיו חתום וברור שזה היום. וראה בספר **'שו"ת הד"ר'** (ריש ס' טו"ב) להג"ר יחיאל מיכל היבנר זצ"ל מניזנוב, נכד רבינו ז"ע, שהרה"ק בעל 'אמרי ברוך' מווינציץ ז"ע (נכד הרה"ק בעל 'אהבת שלום' ז"ע הנ"ל) היה מרבה בנרות ביום זה.
6. ספריו הקדושים זכו במשך הדורות למהדורות חוזרות ונשנות, וביותר מאז נערכו מחדש, תחלה ע"י מכון 'תפארת הספר' - ב"ב (לפנינו מהדורה שלישית, תשס"ז), והן עתה לאחרונה כאשר יצא לאור במהדורה מפוארת, מושלמת ומתוקנת על פי דפוס ראשון, על ידי מכון 'סוד ישרים' (ירושלים, תשע"ו).

ל למשיח
המדור נערך לזכר נשמת הרה"ק ר' משה בהר"ר ישכר בערש ברנשטיין ע"ה ת.נ.צ.ב.ה.